

Φ.Α. ΔΡΑΚΟΝΤΑΕΙΔΗΣ

Θεώρηση τοῦ Ἰουλίου Βέρν

Όταν συνηθίζεται ένας συγγραφέας νά μπαίνει στην κατηγορία τῶν συγγραφέων πού «διαβάζονται ἀπό τά παιδιά», δίχως ὥστόσο τό ἔργο του νά εἶναι γραμμένο εἰδικά γιά τά παιδιά, ὅπως εἶναι τό ἔργο τῆς κόμησας ντέ Σεγκύρ, τότε πρέπει ν' ἀναρωτιέται κανεῖς γιατί συμβαίνει αὐτό. Ἄν βάλουμε στό λογαριασμό ὅτι ὁ Θερβάντες, ὁ Ραμπελαί, ὁ Ντίκενς (γιά τό σύνολο τοῦ ἔργου τους), ὁ Μέλβιλ γιά τό «Μόμπυ Ντίκ», ὁ Σαίντ-Ἐξυπερύ γιά τό «Μικρό Πρίγκιπα», ὁ Οὐγκώ γιά τούς «Ἄθλιους» κι ἄλλοι, ἀνήκουν ἀξιωματικά σχεδόν σήμερα σέ αὐτό τόν εἰδικό λογοτεχνικό «κλάδο», μπορούμε ν' ἀναρωτηθοῦμε ποιό εἶναι τό κοινό χαρακτηριστικό τῶν δημιουργῶν ἀπό τόσο διαφορετικές ἐποχές καί μέ τόσο διαφορετικό ἔργο. Ἄν μάλιστα σκεφτοῦμε πῶς ἡ παραπάνω «τακτοποίηση» ἔχει γίνει στίς ἀστικές κοινωνίες, θά μπορούσαμε νά συμπεράνουμε ὅτι ὅλοι αὐτοί εἶναι γενικά ἐνοχλητικοί στίς συγκεκριμένες αὐτές κοινωνίες. Μοιάζουν νά ἔχουν ξεπεράσει κάποιο νοητό ἐπιτρεπτό ὄριο, ὅσο κι ἂν δείχνουν πῶς ἔχουν κρατηθεῖ σ' ἓνα σημεῖο δῶθε ἀπό τ' ὄριο. Πιστεύω πῶς ἡ παρατήρηση ἰσχύει περισσότερο γιά τόν Ἰούλιο Βέρν. Γιά νά φανεῖ καλύτερα ἡ τοποθέτησή του, ἄς τόν συγκρίνουμε μ' ἓνα συγγραφέα πού ἀνήκει στή γαλλική ἐπίσης γλώσσα, βρίσκεται στήν κατηγορία τῶν «ἀποκλειστικά γιά ἐνήλικες», ἔχει καταβολές κι ἀντιλήψεις ἀστικές σάν αὐτές τοῦ Βέρν. Ἄν τόν συγκρίνουμε λοιπόν μέ τόν Ζώρζ Σιμενόν.

Θά ἔλεγα ἀμέσως ὅτι ὁ Βέρν εἶναι ὁ ἀντι-Σιμενόν. Ἐζήσε στήν ἀκμή τῆς ἀστικῆς τάξης, ἐνῶ ὁ Σιμενόν ἐζήσε στήν παρακμή (ἢ στήν κρίση, ἂν θέλετε) τῆς ἴδιας αὐτῆς τάξης. Μᾶς προσφέρει πλῆθος ἀπό «θετικούς» ἥρωες, ἐνῶ ὁ Σιμενόν ἔχει συμπυκνώσει ὅλους τούς «θετικούς» του ἥρωες σ' ἓναν ἀστυνόμο (φύλακα τῆς ἀστικῆς τάξης), στό Μαιγκρέ. Ὁ Βέρν χιτίζει ἱστορίες μέ ἀνοίγματα πρὸς τήν «πρόοδο», τήν «ἀνακάλυψη», τήν «εὐγενή ἄμιλλα», ἔξω ἀπ' ὅποιεσδήποτε οὐσιαστικές ταξικές συγκρούσεις, ἐνῶ ὁ Σιμενόν πασχίζει νά ξεκαθαρίσει τά ἐγκλήματα πού ἡ πρόοδος, ἡ ἐπιστήμη, ὁ ἀνταγωνισμός, τό χρῆμα, ἔχουν δημιουργήσει στήν ἀστική κοινωνία, δίχως ν' ἀναρωτιέται τί φταίει ἐπιτέλους. Ὁ Βέρν μοιάζει νά ἐνδιαφέρεται ν' ἀνοίξει περᾶ-

σματα για νά περάσει τό ρεύμα τῆς ἀστικής ὀρμῆς πρὸς τό «καλό», τῆ στιγμῇ πού ὁ Σιμενόν μοιάζει νά θεωρεῖ ὅτι ἡ διαλεύκανση τοῦ «κακοῦ» σάν περίπτωση ἀρκεῖ, ὥστε νά μὴ διαταράσσεται κάποιο ἀστικό στάτους κβό. Ἐκεῖ ὅπου ὁ Βέρν φοβᾶται τό «κακό» κι ἀπεγνωσμένα ὀργανώνει τό ὑλικό του γιὰ νά ὁμολογεῖται πὼς «τό ἔγκλημα δέν ὠφελεῖ», ὁ Σιμενόν δέ φοβᾶται νά θεωρήσει τό «κακό» σάν μιὰ ἀπὸ τίς συνιστώσες τῆς ἀστικής ζωῆς, κάτι πού στό κάτω-κάτω ὠφελεῖ, ἀφοῦ μέ τῆ διελεύκανσή του ἡ ἀστική μας ζωὴ ὄχι μόνο ἀποπλένεται, ἀλλὰ ἀναζωογονεῖται. Ὁ Βέρν ἔχει μιὰ ὀλοκληρωμένη ἀστική ἠθική, ὅταν ὁ Σιμενόν τοποθετεῖ τὴν ἀνηθικότητα ἐκεῖ ὅπου, κατὰ πλειοψηφία, χύνεται αἷμα, ὁπότε τ' ἀναίμακτα ἐγκλήματα μοιάζουν νά εἶναι ἠθικά.

Αὐτές οἱ ἀντιθέσεις μποροῦν νά πολλαπλασιασθοῦν, ἀλλὰ νομίζω πὼς ἀρκοῦν γιὰ ν' ἀποδείξουν ὅτι ἂν ὁ γνώμονας γιὰ τίς κρίσεις τῶν ἐνηλίκων εἶναι σήμερα ὁ Σιμενόν, ὁ Βέρν δέν μπορεῖ παρά νά περάσει στὴν πλευρὰ τῶν παλιῶν καλῶν (καί ταυτόχρονα ἀπλοϊκῶν) καιρῶν, ὅπου ὅλα ἦταν δυνατά, ὁμορφα, ἀγνά, ἐπιτρεπτά, κάτω ἀπὸ μιὰ ἱεράρχηση σχεδόν ὑπερβατική. Ἡ ἀστική τάξη ἔχει τὴν τάση νά μυθοποιεῖ τό παρελθόν της καί μέ αὐτοὺς τοὺς μύθους νά τρέφει τὰ παιδιά της. Ἐχει ἀκόμα τὴν ἰκανότητα νά νεκρώνει τό ἐνοχλητικό (κι ἐπικίνδυνο), ἀφοῦ τό οἰκειοποιηθεῖ. Ὑστερα τ' ὀνομάζει «κλασικό» καί τό ἀφήνει πιά, ρημαγμένο ἀπὸ τό θαυμασμό της, στὴν ἐκπαίδευση τῶν παιδιῶν της. Πὼς ἀλλιῶς καλύτερα μποροῦσε νά κάνει δικό της τό Βέρν, πού ἐνῶ στὴ ζωὴ του καί στίς πράξεις του ὑπῆρξε δικός της, ἄπλωσε τ' ἀπωθημένα του σ' ἓνα ἐνοχλητικό ἔργο; Ὡστόσο, χρήσιμο θά ἦταν νά βγεῖ ὁ Βέρν ἀπὸ τό γκέτο του, νά διαβαστεῖ ἀπὸ τοὺς ἐνήλικες, μαζί μέ τό Ζολᾶ, τό Φλωμπέρ, τό Μωπασάν, τὸν Κόναν Ντόουλ (ὁ Σέρλοκ Χόλμς μοιάζει νά συμπληρῶναι τό Στρογκῶφ, τό Φιλῆας Φόγκ), μαζί μέ τίς «Φανταστικές Ἱστορίες» τοῦ Πόε καί τό «Μονόλογο τοῦ βασιλιᾶ Λεοπόλδου» τοῦ Μάρκ Τουαίν. Τότε θά πάρει τὴ διάστασή του: εἶχε στραφεῖ στὴ «φαντασία» γιὰ ν' ἀποφύγει τὴν «πραγματικότητα» πού γεννιόταν μέ ὀδηγὸ τὴν ἀστική τάξη, τὴν ὁποία ὑπηρέτησε ἀπὸ συμβιβασμό καί φόβο.